

М-р Ацо Кимовски
Државен архив на РС Македонија
Одделение Битола

ЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА СВЕДОКОТ НА ВРЕМЕТО ВО АРХИВСКИТЕ ДЕПОА ВО БИТОЛА

Апстракт: Во овој труд е направен хронолошки осврт на Државниот архив на РС Македонија, Одделение Битола, дејноста со која се занимава, организациската поставеност, фондови на архивскиот материјал кои се чуваат и визијата за понатамошен развој на архивот.

Клучни зборови: архив, архивски фондови, заштита, евиденција.

Историјат

На 26 мај 1954 година донесено е решението за формирање на Околинскиот архив во Битола. Тој датум се смета за датум на основање на Архивот во Битола.

Во 1954 година Архивот започнал да работи со само двајца вработени, без соодвоетен простор и без доволно буџетски средства за работа. Со многу внимание и посветеност, неуморно се средувал и обработувал архивскиот материјал, но публикувал и објавувал. Се отварале изложби и скромно почнале да се печатат првите изданија на Архивот.

Врз основа на чл.65 од Законот за народните одбори на околиците и чл.5 од Законот за државните архиви, Околицкиот собор и Соборот на производителите на Народниот одбор на Битолска околица на своите одделни седници, одржани на 26 мај 1954 година, го донесоја следното

Р Е Ш Е Н И Е

Се оснива **ОКОЛИСКИ АРХИВ** во град Битола како буџетска установа.

- 1.-Установата има назив "**ОКОЛИСКИ АРХИВ**" со седиште во град Битола;
- 2.-Околицкиот архив ја има следната задача: да ги прибира, чува и повремено икартира архивските материјали и спречува уништувањето, растурањето и усвојувањето на материјалите од разни личности и организации, како и средување на неупропастените материјали од локално историски карактер со кои Битола и околицјата се доста богати;
- 3.-Со архивот раководи лицето што ќе го назначи Народниот одбор на Битолска околица;
- 4.-Во архивот се придвижуваат и отвараат две работни места;
- 5.-Архивот ќе се финансира од предвидениот износ во буџетот на Народниот одбор на Битолска околица кои за ова година изнесува 300.000 динари и ќе има посебна претсметка на приходи и расходи;
- 6.-Надлежен орган за надзор и работата на Околицкиот архив е Советот за просвета на Народниот одбор на Битолска околица.

Решението влегува во сила веднаш.

Преписи од решението да се достават до Советот за просвета и Буџетската служба на овој Одбор.

Решено во Народниот одбор на Битолска околица, Бр.8880/1-54.

ПРЕТСЕДАТЕЛ
на Народниот одбор на Битолска околица,

Т. Бујоски

Фотографија бр. 1: Решение за основање

Фотографија бр. 2: Едно од изданијата на Архивот)

Откако Архивот менувал четири локации во кои што бил сместен, конечно во 1979 година во употреба била пуштена новата архивска зграда во која што Архивот останува сместен и ја извршува својата функција до денес.

Со Законот за архивска граѓа од 1990 година Архивот на Македонија се трансформира и прераснува во единствена управна организација во чиј состав влегуваат деветте историски меѓуопштински архиви кои што тогаш функционираа на територијата на СР Македонија, меѓу кои беше и Историскиот архив Битола.

Со тоа Архивот во Битола престанува да постои како правен субјект и станува одделение во составот на Државниот архив на СР Македонија.

Дејноста на архивот - активности и задачи

Одделението Битола има многу надлежности и задачи меѓу кои се:

- Вршење инспекциски надзор и контрола врз имателите на јавен и приватен архивски материјал и давање стручна помош во заштитата на

јавниот и приватниот архивски и документарен материјал кај имателите;

- Превземање на трајно чување јавен архивски материјал, како и приватен архивски материјал, доколку се процени дека тој е од значење за историјата на македонскиот народ;
- Средување и обработка на архивскиот материјал;
- Заштита на архивскиот материјал во Архивот и вршење негова дигитализација, конзервација и реставрација;
- Организирање служба за информации, достапност и користење на архивскиот материјал со библиотека;
- Издавање, публикување и презентација на архивскиот материјал.

Тоа значи дека според организационата поставеност и структура, Државниот архив на РС Македонија е институција која го чува и заштитува целокупниот пишан материјал за македонската историја. Подрачното одделение во Битола има надлежност врз општините Битола, Демир Хисар, Могила, Новаци и Ресен. Во основа, одделението ги извршува сите функции кои ги налага Законот за архивски материјал.

Организациска и функционална поставеност

А. Одделение за инспекциски надзор

Врши инспекциски надзор врз архивското работење на имателите на јавен архивски материјал и на канцелариското и архивско работење на имателите на приватен архивски материјал. Во просек одделението за инспекциски надзор извршува по околу сто посети годишно, при што записнички се констатира затекнатата состојба кај имателите.

Б. Одделение за евиденција и заштита на архивскиот материјал кај имателите

Приоритет и трајна задача на Одделението за евиденција, заштита и стручен надзор кај имателите е заштитата и чувањето на архивскиот материјал кај имателите, негово преземање во депоата на ПО - Битола во изворна, комплетна, одбрана и средена состојба со опис и попис на материјалот.

В. Одделение за средување и обработка на архивски материјал

Процесот на средување и обработка на архивските фондови се одвива во фази. Според податоците преземени од годишните извештаи на Одделението за средување и обработка од 2007 година до 2012 година средени и обработени се 57 фондови со 82.445 архивски единици и 1.606 книги, што би довело до заклучок дека годишно во просек се средуваат по 9.5 фондови со

13.741 архивски единици и 268 книги. За секој од овие фондови изработено е и научно - информативно средство.

Г. Одделение за заштита и евиденција на архивскиот материјал во архивот – ДЕПО

Заштитата на архивскиот материјал во Архивот опфаќа:

- Прием на архивскиот материјал, негово евидентирање, сместување и чување во просториите на депото,
- Издавање на истиот на средување и обработка,
- Издавање на користење на странки, презентирање и публикување,
- Како и негова техничка технолошка заштита која опфаќа обезбедување на микроклиматски услови во депото, обезбедување и дезинфицирање.

Одделението во Битола располага со засебни простории на депо на 4 ката со вкупна површина од 797 м², а за сместување на архивскиот материјал се обезбедени метални и други сталажи, метални сандаци, метални и дрвени ормари, метални фиоки за чување на фотографии и сл.

Д. Одделение за информации, користење и публикување архивски материјал

На Вработените во Архивот примарна задача им е меѓудругото и презентирањето на архивскиот материјал пред пошироката научна, културна и друга јавност, тие да се запознаат со архивските фондови и збирки што се наоѓаат во депоата на овој Архив. Освен за научно - истражувачки потреби, на граѓаните и на правните субјекти им се даваат и информации кои се однесуваат на имотно - правни работи, остварување на правата на работните луѓе во поглед на работниот стаж и друго.

Архивски фондови

Во Битола се создавал значаен материјал, почнувајќи од XVII век па се до денес. Архивот до 2014 година има преземено 968 фондови и 27 збирки со приближно 7.568 архивски кутии и 11.525 архивски книги кои на рафтовите зафаќаат 912,12 метри.

Најнапред архивските фондови може да се поделат на:

- А – Архивски фондови;
- Б – Семејни и лични фондови;
- В – Збирки;
- Г – Ксерокскопиран архивски материјал од странска провиниенција.

Следната поделба на архивските фондови може да се изврши според времето на настанување на истата:

1. Архивски фондови до 1918 годин

- Матични книги на родени, венчани и умрени на црквите од парохиите во битолска околија, преведени и пишувани на српски и на македонски јазик;
- Грчко-пелагониска митрополија – Битола;
- Архивски фондови од 1918 до 1941 година.

Позначајни фондови од овој период се:

- Градско поглаварство на општина Битола;
- Француско училиште Св.Винсент – Битола;
- Матични книги на родени, венчани и умрени на иматите од битолската околија пишувани на српски јазик;
- Аграрен суд – Битола;
- Срески и шеријатски суд – Битола;
- Адвокати, трговци;
- Фотограф Милтон Манаки.

2. Архивски фондови од 1941 до 1945 година;
3. Градска општина Битола;
4. Битолска даночна управа;
5. Народноослободителни одбори по села;
6. Архивски фондови од 1945 година од териториите на општините Битола, Ресен, Демир Хисар, Новаци и Могила;
7. Електродистрибуција – Битола;
8. Фабрики за текстил, кожа, конфекција, прехранбена индустрија;
9. Земјоделски задруги, земјоделски комбинати;
10. Градежни претпријатија, ад Транскоп-Битола, Жас – Битола, ПТТ сообраќај – Битола, Македонски телекомуникации – Битола;
11. Претпријатија за трговија на големо и мало, угостителски претпријатија;
12. Занаемски претпријатија;
13. Основни и средни училишта, факултети, библиотека, Народен театар, Градски циркус, Градски кина, Радио Битола;
14. Месни народни одбори (1945-1952);
15. Собранија на општините Битола, Ресен, Демир Хисар (1963-1991);
16. Правосудни органи – судови, обвинителства, правобранителство;
17. Матични книги по општини и села од 1946 до 1969 година;
18. Архивски фондови од 1991 година – Република Македонија;
19. Општествени претпријатија кои продолжиле како акционерски друштва;
20. Сите организации, судови, општински органи, јавни претпријатија;

21. Збирки на книжни монети, весници, печати и штембили, карти и планови, плакати, фотографии, турски документи, трговски занаетчиски тефтери, апотекари.

Фотографија бр. 3: Камерата и опремата на браќата Манаки и сандаците со негативите

Наша визија за во иднина е пообемно публикување на архивскиот материјал, се со цел да доближеме дел од историјата до сите наши сограѓани, а особено сакаме да допреме до најмладата популација, учениците и студентите за да можат да добијат појасна слика за нашето минато. Така, во 2015 година имавме отворен ден на архивите. И на крај како заклучок можеме да кажиме дека, големо внимание во иднина ќе се посвети на дигитализацијата на архивскиот материјал. Неуморно се работи и на истражување на материјал битен за историјата на нашиот град, кој се наоѓа кај физички лица и се надеваме дека во иднина нашите депоа ќе бидат уште побогати со вреден материјал.

